CUVÂNT ÎNAINTE

PARADISURI DANTEŞTI

Cu câțiva ani în urmă, am participat, ca referent, la susținerea publică a tezei doctorale elaborate de domnul Cristian Ungureanu sub îndrumarea ştiințifică a domnului prof. univ. dr. Alexandru Gafton, teză intitulată *Elemente de discurs religios în traducerile româneşti ale „Paradisului" dantesc*. Lucrarea se pregăteşte acum să vadă, în sfârşit, lumina tiparului.

Cristian Ungureanu are curajul şi, cum se va vedea, competența, mai rar întâlnită pe coordonatele noastre spațio-temporale, de a aborda în termeni critici o capodoperă de referință a literaturii universale, *Divina Comedie* a lui Dante Alighieri, pe care, ca vrednic italienist, dovedeşte a o cunoaşte în ansamblu şi a se strădui să o descifreze până în multe din copleşitoarele-i amănunte. Demersul analitic ales îl constituie, spre beneficiul mediului academic din România, studiul elementelor de discurs religios din ultima secțiune a divinului poem, *Paradisul*, pornind de la elucidarea sensurilor din original şi zăbovind asupra celor mai cunoscute două variante existente în limba română, aceea a lui George Coşbuc şi aceea a Etei Boeriu.

În general, după cum am putut constata din proprie experiență, cititorul de limbă română aflat în librărie sau în fața raftului de bibliotecă, atunci când vede pe copertă numele lui Dante şi titlul *Divina Comedie*, cumpără, împrumută sau răsfoieşte varianta unuia sau a altuia dintre traducători, cu cecitatea încrederii şi în iluzia de a avea de-a face chiar cu textul dantesc. Filologii adevărați au cunoştință despre existența mai multor variante, însă rareori, cu excepția câtorva studioşi de limbă şi cultură italiană, se mai oboseşte cineva să lectureze cel puțin cele două variante de tălmăcire luate în discuție în teza de față, ca să nu mai vorbim de altele. Este păcat, întrucât, aşa cum lucrarea domnului Cristian Ungureanu o dovedeşte cu prisosință, câştigul unei lecturi comparative între aceste variante, mai ales raportată competent la originalul explicat, este tocmai unul de ordin înalt filologic.

Considerațiile generice legate de lingvistică, poetică şi traductologie din care domnul Cristian Ungureanu îşi alcătuieşte capitolul introductiv sunt menite a da măsura stăpânirii teoretice mai curând a unui instrumentar metalingvistic la care, completat cu alte noțiuni aparținând nu doar de domeniul teoriei limbii, ci şi de acela al teoriei literare şi istoriei culturii, cu panoramări diacronice multiseculare şi clarviziune multiculturală, autorul va recurge mereu în decursul efortului domniei sale. Cu siguranță, majoritatea considerentelor teoretice etalate în

BDD-B745-01 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:52:13 UTC)

acest capitol nu au un rol nemijlocit în lecturarea critică a textelor atacate, ele servind doar ca dovezi ale parcurgerii unor bibliografii pertinente şi ale unor abilități de principiu necesare aspirației la titlul doctoral vizat. Nu putem cuantifica, în teorie (nici măcar în volutele inteligente ale gândirii şi expresiei unui semiotician de talia lui Umberto Eco), nici virtuțile geniale ale textului dantesc în sine, nici geniul de tălmăcitor surprinzător al lui George Coşbuc (acestea fiind, de fapt, în mod inevitabil, principalele două repere ale discursului analitic). Pe de altă parte, abaterile dramatice (şi adesea involuntar comice) ale Etei Boeriu, considerate în raport atât cu ilustrisimul text-sursă, cât şi cu împovărătorul precedent coşbucian, pot fi consemnate şi calculate, eventual, cu o anumită precizie ce s-ar vărsa într-o malițiozitate pe care, în multe rânduri, comentatorul nostru, cavaler desăvârşit, şi-o temperează cu o condescendență vecină cu apatia...

Un prim travaliu de salahor l-a constituit, pentru domnul Cristian Ungureanu, inventarierea completă a terminologiei religioase vehiculate de Dante în *Paradis*, secțiune a poemei prin excelență dedicată acestei problematici. Cercetătorul s-a achitat cu brio de această misiune, cu toate că teza, în forma sa prezentată pentru susținere, nu dădea seama de integralitatea acestui inventar, ale cărui proporții urmează a fi completate, cu analizele de rigoare, eventual într-un volum ulterior. Un al doilea efort, deopotrivă de solicitant, s-a concretizat prin clasificarea repertoriului fişat, în funcție de importanța numelor şi a conceptelor în economia generală a discursului dantesc. Aici, studiosul a optat pentru categorisirea de la mare la mic şi de sus în jos (în acest ultim caz, optând pentru calea inversă celei străbătute de alegoricul drumeț galactic medieval, aşadar începând cu Dumnezeu generic, continuând cu ipostazele Sfintei Treimi, trecând prin spectaculoase ierarhii cereşti şi străbătând bisericeştile orânduieli, până la detalii de factură confesională şi administrativă).

Iau naştere, astfel, capitole şi subcapitole ale căror titluri se anunță ca promițătoare câmpuri de investigație şi ale căror conținuturi dau seama de capacitatea domnului Cristian Ungureanu de a se descurca cu îndemânare în labirinturile terminologice ale poemului dantesc, incluzând aici nu doar descrieri ale unor formule dogmatice şl practici de cult, ci şi elemente doctrinare esențiale şi subtilități ale teologiei scolastice, cu binevenite explicații de miză istorică şi confesională. Impozanta şi aparent infinita materie poetică dantescă a *Paradisului* se restructurează, în demersul analitic al domnului Cristian Ungureanu, în rubrici ce izbutesc să rânduiască principial arhangheli şi îngeri de rând, amvoane şi altare, taine şi rugăciuni, virtuți cardinale şi teologale, autoritari părinți ai Bisericii şi biete măicuțe răpite din convent, vajnici oşteni ai creştinătății şi sfinți de exemplară cumințenie, „papi şi popi”... într-o succesiune în egală măsură logică şi fascinantă, despre care suntem siguri că a mai redus câte ceva din deja discreta frustrare a cercetătorului de a nu se fi ocupat de *Infern*, carte de o spectaculozitate mult mai îndemânoasă... Concomitent, ni se dezvăluie roadele uriaşei trude şi ale nu mai puțin uriaşului talent poetic (cu foarte puține rateuri, unele, e drept, sclipitoare, dar nu mai mult decât nişte pete în soare) al lui George Coşbuc şi,

BDD-B745-01 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:52:13 UTC)

subsecvent (în lectura noastră, nu întotdeauna şi în politicoasa abordare a doctorandului), eforturile Etei Boeriu de a veni cu ceva nou, eforturi soldate uneori cu punctuale succese, iar alteori cu formulări deplasate, ținând, din câte ne este dat să observăm fără putință de tăgadă, de un anume hedonism nu tocmai livresc, cu arome culinare şi tâlcuri gospodăreşti. În opinia noastră, tocmai profitând de ocazia că raportarea traducerilor se face la textul original, nu ar strica, în urma acumulărilor unor asemenea constatări, o judecată axiologică mai tranşantă.

Apoi, poate că un capitol, fie şi de scurtă întindere, într-un asemenea op axat pe elementele de discurs religios, ar merita să fie dedicat legendelor despre sfinți şi raporturilor de frumoasă complementaritate dintre ordinele franciscan şi dominican, cărora Dante le acordă un spațiu textual privilegiat: chiar dacă acestea nu ridică problemele terminologice asupra cărora domnul Cristian Ungureanu se apleacă mai cu seamă, farmecul fragmentelor de text poetic la care facem referire ar îmbogăți neîndoielnic evantaiul de impresii ale cititorului volumului ce va să vină.

În fine, apropo de discurs ca atare, autorul lucrării pe care o semnalăm găseşte de cuviință sa-şi încununeze demersul critic prin analiza detaliată a unui text de mai mari dimensiuni, anume rugăciunea sfanțului Bernard din Clairvaux adresată Fecioarei Maria ca supremă mijlocitoare întru contemplarea divinității, pasaj de o mare consistență poetică şi conceptuală, pe care doctorandul îl disecă metodic şi scrupulos, fără a-i ştirbi farmecul şi punându-l în balanță cu rezultatele, în principiu valide, ale tălmăcitorilor români vizați.

Lucrarea domnului Cristian Ungureanu este un prilej de rară bucurie pentru italienistica şi dantologia din țara noastră şi, în general, constituie o contribuție salutară în domeniul filologiei din România. Elaborată pe temeiurile unei bibliografii actualizate şi hrănitoare, concepută înt-un stil limpede, energic şi concis, utilizând un arsenal tehnic complex, cu apel la domenii variate ale reflecției umane şi făcând dovada unei capacități analitice remarcabile, lucrarea intitulată „Elemente de discurs religios în traducerile româneşti ale *Paradisului* dantesc" îl recomandă pe autorul său ca pe un cercetător matur şi competent, de la care putem aştepta şi alte contribuții importante.

Dragoş COJOCARU

BDD-B745-01 © 2016 Editura Sapientia
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:52:13 UTC)